

B E L L E T E N

Cilt : XLIII

OCAK 1979

Sayı : 169

MAŞATHÖYÜK'TE ESKİ TUNÇ ÇAĞI

KUTLU EMRE

1973 yılından beri hocam Prof. Dr. Tahsin Özgüç tarafından yürütülen Maşat Höyük (eski Tapigga)¹ kazılarında, 1975 yılından bu yana heyet üyesi olarak görev aldım. Maşat Höyük'de geniş ölçüde varlığı saptanan² ve yer yer açığa çıkartılan Eski Tunç Çağı üstünde çalışmama ve buluntuları burada yayınlamama izin veren sayın hocama teşekkürlerimi sunarım.

Tahsin Özgüç, önce, Maşat Höyük'de keşfedilen Hitit sarayının tam planı ile açığa çıkartılmasını, ondan sonra aşağı şehirdeki Hitit ve Eski Tunç Çağı şehirlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu güne kadar yapılan çalışmalarda, tepenin en yüksek kısmına kurulmuş olan Hitit sarayının yıkıntıları üstündeki iki Hitit yapı katı ile Demir Devrinin üç yapı katı incelenmiş ve saray ele geçtiği şekliyle yerinde bırakılmıştır³. Tahsin Özgüç, sitadeldeki III. Hitit katını simgeleyen bu sarayın derin temellerinin yapımı sırasında, alttaki Eski Tunç Çağı yapılarının bozularak kaldırılmış olduğunu bildirmektedir⁴. Ancak, bu geniş yapının avlusu ve kuzey revakının taban düzeyleri altındaki kesimlerde, Eski Tunç Çağı yapılarının kesik parçalar ha-

¹ T. Özgüç, Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar (Excavations at Maşat Höyük and Investigations in its Vicinity). T. T. K. Y. V, 38. Ankara 1978, s. X; S. Alp, Maşat Höyük'te keşfedilen Hitit tabletlerinin ışığı altında Yukarı Yeşilirmak bölgesinin coğrafyası hakkında. Belleten 164 (1977), s. 640.

² T. Özgüç, Maşat Höyük Kazıları, s. X.

³ Aynı eser, s. IX, 3.

⁴ Aynı eser, s. 3.

linde korunduğu görülmektedir. Ayrıca, tepenin, sarayın kuruluş alanı dışında kalan kuzey-batı kesiminde, Eski Tunç Çağının son yapı katı, birinci kültür katı olarak ele geçmiştir. Bu durum, sitadelin bazı bölümlerinin, Hitit ve Demir Devri'nde boş alanlar halinde bırakıldığını göstermektedir.

Henüz geniş alanlar içinde yürütülmemekle birlikte, sarayın kuzey revakının kuzey-batı köşesinde, tepenin batı yarısında, kuzey, batı ve güney-doğu yamaçlarında yapılan kazılar, Maşat Höyük'ün E. Tunç Çağı yapıları, mezarları, pişmiş topraktan ve madenden yapılmış eserleri konusunda önemli bilgileri ortaya koymuştur. Maşat Höyük'te Eski Tunç Çağı uygarlığı da, Hitit döneminde olduğu gibi, Höyüğün her tarafına yayılmıştır⁵. Höyüğün yamaçları yıllardan beri tarla olarak kullanıldığı için, çift sürme ve erozyon sonucunda çok aşınmıştır. Hitit yapılarının temel taşları sökülmiş ve Eski Tunç Çağı kalıntıları toprak yüzeyine çok yakınlaşmıştır. Demir Devrinde höyüğün yamaçlarında yerleşme olmadığı⁶ için aşınma daha kolaylaşmıştır.

I — Mimarlık kalıntıları:

B - C plankarelerinde açığa çıkartılan E. T. Ç. yapılarının⁷, A-B/5-6 plankarelerinde devam ettiği belirlenmiştir (Plan 1). Yukarda da açıklandığı gibi, höyük yüzeyine çok yakın olan E. T. Ç. yapıları bu kesimde ilk kültür katını oluşturmaktadır. Bunların bir kısmı, yayınlanmış planda da görüldüğü gibi, "sunaklı bina" (II. Hitit katı) tarafından tahrip edilmiştir. E. T. Çağının son yapı katını temsil eden bu evler, höyüğün her tarafına yayıldığı anlaşılan şiddetli bir yangınla tahrib edilmiştir. Temellerin çoğu işlenmemiş, iri kireç taşı bloklarının, bir sıra halinde, bir kısmı da küçük taşların iki sıra halinde düzenlenmesiyle yapılmışlardır (Lev. I-III). Bazılarının kalın sıvalı kerpiç duvarları da korunmuştur (Lev. II, 2). Kare planlı odaların en büyüğünün uzunluğu 3.5 metreden fazla değildir. Dikdörtgen planlı odalar ise genellikle 3×2.5 m. boyutundadır. Temel derinlikleri 1 m. dir. Tabanları sıkıştırılmış topraktır. Odaların ikisinde fırın tabanları korunmuştur. Duvarları ele

⁵ Aynı eser, s. X.

⁶ Aynı eser, s. 16.

⁷ Aynı eser, Plan 1.

geçmeyen bir evin, çift tandır tabanı yerinde kalmıştır (Lev. III, 1). Temel taşları düzeltilmediği için örgü, özenli bir işçilik izlenimi vermemektedir. Bu yapıların tabanları üstünde, iri erzak küpleri, çanaklar, çömlükler, testiler, fincan ve maşrapalar, ağırşaklar, tunçtan iğneler ele geçti. Orta ve kuzey Anadolu'da da olduğu gibi, şiddetli bir yangınla sona erdirilen bu çağın⁸ yapıları, Orta Anadolu'daki çağdaşlarından teknik ve plan açısından farklılık göstermemektedir.

Tepe'nin batı yarısının ortasında açılan alanda, E. T. Ç. nın evlerinin temelleri, bu kesimde yüzeye çok yakın olan, anakaya üstüne kurulmuştur (Lev. III, 2). Demir Devrine ait derin çöp çukurları tarafından tahrib edilen bu kesik taş temeller de özel yapılara aittir. Tabanı kaplayan yangın yığıntısı içinde bir kapı söve milli taşı ile tam kaplara rastlandı. Kazı alanının güney - doğu köşesinde E. T. Ç. ait iki yapı katının varlığı belirlendi (Plan 2). Bu durum 1945 Maşat Höyük kazısında saptanan sonuca uygunluk göstermektedir⁹.

Sarayın temeli, H-I/8 plankarelerinde ve tüm güney kanadında da E. T. Ç. evlerinin yıkıntısı üstüne kurulmuştur. H-I/8 plankaresindeki bir evin tabanı altında bir yetişkinin iskeleti açığa çıkarıldı (Lev. IV, 1).

Kuzey yamacında, iki küçük kazı alanının ilkinde E. T. Çağına ait iki yapı katının varlığı saptandı (Lev. IV, 2). Temel taşları, çift sırasında saban demirine takıldıkça sökülüştür. İlerde bu kesimde yapılacak kazıların E. T. Ç. yapı katlarını arttırması olasıdır.

II — Mezarlar:

Kuzey yamacında açılan ikinci kazı alanında, yüksekliği 1 m. yi geçen kesik bir temelle temsil edilen son yapı katının tabanı altında bir "toprak" (Lev. V, 1) ve bir grup oluşturan üç "küp" mezar (Lev. V, 2) açığa çıkartıldı. Toprak mezardaki iskelet, başı doğuya, ayakları batıya yönelik "hocker" durumundadır. Yanında yuvarlak başlı bir tunç iğne ele geçmiştir. Yukarda sözü edilen mezardaki

⁸ Tahsin Özgüç, Yeni Araştırmaların ışığında Eski Anadolu Arkeolojisi (Early Anatolian Archaeology in the Light of Recent Research). Anadolu/Anatolia VII (1963), s. 36-40.

⁹ Haberler: T. T. K. "Genel Kurulu'nun Yıllık Toplantısı - Maşat Höyük Kazısı. Belleten 37 (1946), s. 220.

iskelet de başı batıya ayakları doğuya yönelik hocker durumunda ele geçmiştir (Lev. IV, 1). Yanyana gömülmüş durumdaki üç küp, kalın cidarlı, koyu kahverengi astarlı ve perdahlıdır. Ağızları doğuya, dipleri batıya bakmaktadır. İskeletler, başı küp dibine gelecek şekilde, yani batı - doğu yönünde ve hocker durumunda yerleştirilmiştir. İkisinde birer tunç iğne, üçüncüde bir iğne, bir tunç küpe ve bir çift yivli tunç bilezik ele geçti. Küplerin ağızları ve kenarları dıştan taşlarla desteklenmiştir.

Saray avlusunun güneyinde, ele geçen diğer bir küp mezara da ölü, başı batıya, ayakları doğuya gelecek şekilde ve çömelik durumda yerleştirilmiştir. Bu küp içinde de, tunç iğne, bir çift küpe ve bilezikten başka iskeletin boynunda tunç, dağ kristali ve fayans hamurundan yapılmış boncuklar (Mşt. 78/157) bulunmuştur. Dağ kristali boncuklar işlenmemiş düzensiz parçalar halinde olup, delinmiş fayans hamurlarına yerleştirilmişlerdir. Fayans hamurundan boncukların yassıca yuvarlak veya silindir biçiminde olanları da vardır.

Mezarların hiç birine silâh bırakılmamıştır. Mezarlar dağınık olup her evde bulunabilir. Yerleşim yeri içinde topluca bir alana gömme âdeti saptanamamıştır.

Bu mezarların önemi, E. T. Çağında Maşat Höyük bölgesinde de yerleşim yeri içine gömme âdetinin varlığını kanıtlamasındadır. Bu âdet Kaledoruğu (Kavak)¹⁰ ve İkiztepe'de¹¹ saptandığı gibi Kuzey Anadolu'da da yaygındır. Bununla beraber Horoztepe¹², Tekeköy¹³, Kalinkaya¹⁴ buluntuları göz önüne alınırsa, yerleşim yerinin hemen dışına gömme âdetinin de varlığı olasıdır. Bu bölgelerde Batı Anadolu'nun aksine yerleşim yeri içi gömmelerle yerleşim yeri dışı gömmeler/ mezarlıklar arasında çok kesin bir ayırım gözetilme-

¹⁰ T. Özgüç, Ön Tarih'te Anadolu'da Ölü Gömme Âdetleri. T. T. K. Y. VII, 17. Ankara 1948, s. 57-58; T. Özgüç, Samsun Hafriyatının 1941-1942 yılı neticeleri. III. Türk Tarih Kongresi. Ankara 15-20 Kasım 1943. T. T. K. Y. IX, 3. Ankara 1948, s. 440.

¹¹ U. B. Alkım, Haberler: T. T. K. "Genel Kuru"lunun Yıllık Toplantısı, İkiztepe'deki Kazı. Belleten 160 (1976), s. 718.

¹² T. Özgüç - M. Akok, Horoztepe. Eski Tunç Çağı Mezarlığı ve İskân Yeri. (An Early Bronze Age Settlement and Cemetery). T. T. K. Y. V, 18. Ankara 1958, s. 6.

¹³ T. Özgüç, Ölü Gömme Âdetleri, s. 56.

¹⁴ T. Özgüç, Maşat Höyük, s. 35, Not 38.

miştir. Maşat Höyük'de bu çağa ait gömmelerde yön birliği bulunmamaktadır. Ölü hediyeleri zengin değildir. Bu bakımdan Kaledoruğu ve Tekeköy¹⁵ deki duruma paralellik gösterirler.

III — Buluntular:

A—Seramik:

Maşat Höyük'de tepede ve kuzey yamacında E. T. Çağına ait iki yapı katının saptanmış olduğu ve sonuncunun büyük bir yangınla sona erdiğini yukarda açıklamıştık. Ancak, aşağı şehirde yapılan sondajların tümünde ana toprağa veya kayaya erişilemediği için yapı katlarının sayısının artması ve dağınık buluntuların yardımı ile varlığı anlaşılan daha eski uygarlık katlarının keşfedilmesi olasıdır.

Maşat Höyük'de Eski T. Çağı seramiği, Orta ve Kuzey Anadolu'da, özellikle Yeşilirmak - Kızılırmak arasındaki bölgede yaygın olan seramik türünden farklı değildir. Örneğin Maşat Höyük'ün E. T. Ç. seramiğini, 126 km. batısındaki Alaca Höyük seramiğinden tümüyle ayırmak olanaksızdır. Burada incelenen kaplar Tokat Müzesindedir.

Bu çağ çanak çömleğinin hepsi elde yapılmıştır. Hamuru ince işlenmiş küçük boylu kaplar dışındaki seramiğin çoğunluğunu orta ve kaba teknikte olanlar oluşturur. Hamura, katkı olarak kum ve saman katılmıştır. Kapların büyük çoğunluğu kırmızı astarlı olup az veya çok özenle perdahlanmışlardır. Kırmızı astarın çeşitli tonlarına rastlanmaktadır. Kahverengi, gri ve sarı astarlıların sayısı daha azdır. Derinliği az çanakların, Alişar¹⁶ dakilerin aksine, hem içleri hem de dışları astarlanmıştır. Alaca Höyük¹⁷ ve Alişar¹⁸ da olduğu

¹⁵ T. Özgüç, Ölü Gömme Âdetleri, s. 76.

¹⁶ H. H. von der Osten, The Alishar Hüyük, Seasons of 1930-32. Part I. OIP XXVIII. Chicago 1937, s. 154.

¹⁷ H. Z. Koşay - M. Akok, T. T. K. Tarafından yapılan Alaca Höyük Kazısı 1940-48 deki çalışmalara ve keşiflere ait ilk rapor (-Ausgrabungen von Alaca Höyük Vorbericht über die Forschungen und Entdeckungen von 1940-48. T. T. K. V, 6. Ankara 1966, Lev. 48-52; H. Z. Koşay - M. Akok, T. T. K. tarafından yapılan Alaca-Höyük Kazısı 1963-67 çalışmaları ve keşiflere ait ilk rapor (Alaca Höyük Excavations, Preliminary Report on Research and Discoveries 1963-1967). T. T. K. Y. V, 28. Ankara 1973, Lev. 54-65.

¹⁸ H. H. von der Osten, OIP XXVIII, s. 151. Lev. VIII

gibi, Maşat Höyük'de de bu çağa ait kap şekilleri oldukça basittir. Kap şekillerinin sayısı azdır. Çanak-çömleğin önemli bir bölümü, özellikle iri kaplar odaların tabanları üstünde ele geçmiştir (Lev. VI).

Şekiller:

a. *Fincanlar*: (Şek. 1-9; Lev. VII, 1-2). Çoğunluğu kırmızı, azı kahverengi ve siyah astarlı, parlak perdahlıdır. Dipleri yuvarlak veya hafif içbükeydir. Ağız kenarları dışa çekik, kulpları şerit biçimindedir. Bazılarının ağız kenarları altında (Şek. 4) veya omuzları üstünde (Şek. 7-8) düğmecikler vardır. Bir kısmının gövdesi yatay, dikey ve diyagonal yivlerle bezenmiştir.

b. *Maşrapalar*: (Şek. 10-22; Lev. VII, 3-4). Şekil ve teknikleri bakımından fincanlara benzerler. Ancak daha iri boylu olmaları ile onlardan ayrılırlar. Gri ve siyah astarlı iki maşrapa parçası (Şek. 10-11) yivlerle bezenmiştir. Diğer bir örneğin omuzu çizilerek yapılmış hatlarla süslüdür (Şek.12). Dipler çoğunda yuvarlak, azında düzdür. Kulpları oval, düzensiz dörtgen ve üçgen kesitlidir.

c. *Çanaklar*: (Şek. 23-34; Lev. VIII, 1-3). Ağız kenarları çeşitlidir. (Şek. 29) da basit ağız kenarlı, (Şek. 28, 30-31) de içe çekik, (Şek. 32-34) de dışa çekik ağız kenarlı çanaklar örneklendirilmişlerdir. Bu kapların önemli bir grubunu da keskin omuzlular (Şek.32-34) oluşturur. Bazılarının omuzlarında (Şek. 23-25) veya ağız kenarları üstünde düğmeler yer almıştır. Çanaklardan bir tanesi (Lev. VIII, 3) çarkta yapılmış olup Kültepe'de Eski Tunç Çağında bulunan çark işi çanaklara paralellik gösterir¹⁹.

d. *Gaga ağızlı testiler*: (Şek. 38-40; Lev. IX, 1-4, X, 1-2). Tam olarak bulunan bu türdeki on testiden sekizinin yüksekliği 7.5-12.5, genişliği 7-11 cm. arasında değişmektedir. Daha iri boylu örneklerin yüksekliği ise 22 cm. erişmektedir. Çoğunluğu kırmızı astarlı, perdahlıdır. Kulp kesitleri oval, şerit veya üçgen biçimindedir. Bir bölümünde hafifce yassılaştırılan boynun kesiti ovale dönüştürülmüştür (Mşt. 78/25, 142).

e. *Çaydanlıklar*: (Mşt. 77-123) (Lev. XI, 2) Kahverengi astarlı, parlak perdahlı, sepet kulplu bu çaydanlık yaygın bir tipi örnek-

¹⁹ T. Özgüç, *Anatolia VII*, s. 33; M. Mellink, *Anatolian Chronology (Chronology in Old World Archaeology)*. Chicago 1965, s. 113.

lendirmektedir²⁰. Bunlar, Alaca Höyük²¹, Kayapınar²², Horoztepe²³ ve Batı Anadolu'da²⁴ bulunmuş olan madenden çaydanlıkların pişmiş topraktan benzerleridir. Bilindiği gibi, Assur Ticaret Kolonilerinin gelişmiş çaydanlık tipleri Eski Tunç Çağı çaydanlıklarından kaynaklanmaktadır²⁵. İslî, kırmızı astarlı olan ikinci bir çaydanlık parçası (Şek. 41) sepet kulplu değildir.

f. *Çift kulplu bardaklar*: Maşat Höyük'de son yapı katının yığıntısında iki ayrı kaba ait iki parça "Depas Amphikypellon" tipini örneklendirmektedir. İnce cidarlı, hamuruna kum katılmış olan ilk parçanın (Şek. 45) bej renkteki astarı, geniş kırmızı bantlarla nakışlandırılmıştır. İkinci örnek siyah astarlı, parlak perdahlıdır. (Lev. XIII, 2). Korunan yuvarlak dibinden çıkan simetrik çift kulbunun başlangıcı bellidir. Ayrıca bu tür kapların kulpları da ele geçmiştir. Her iki parçanın da benzerleri Alishar²⁶ ve Kültepe'de²⁷ bulunmuştur.

Söz konusu olan bu parçalar, in-situ durumda ele geçmemelerine karşın Anadolu'da yaygın olduğu bilinen bu tipin yayılış alanının Maşat Höyük'e kadar uzandığını kanıtlamaktadır. Ayrıca Oymağaç'da bulunduğu bildirilen²⁸ ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenmekte olan "Depas Amphikypellon" ile aradaki boşluğu doldurmakta ve mezarlığın kronolojisini aydınlatmaya yardımcı olmaktadır.

²⁰ H. H. von der Osten, OIP XXVIII, Şek. 196, d 1331.

²¹ H. Koşay, Alaca Höyük 1937-39 Lev. 178.

²² R. Temizer, Kayapınar Höyüğü buluntuları. Belleten 71 (1954), s. 325, Şek. 15.

²³ T. Özgüç, Horoztepe, s. 10, Lev. IV, 5; Şek. 6.

²⁴ K. Bittel, Beitrag zur Kenntnis anatolischer Metallgefäße der zweiten Hälfte des dritten Jahrtausends v. Chr. JdI 74 (1957), s. 2-5. Şek. 7-20.

²⁵ K. Emre, The Pottery of the Assyrian Colony Period According to the Building Levels of the Kaniş Karum. Anatolia/Anadolu VII (1963), s. 88.

²⁶ H. H. von Osten, OIP XXVIII, s. 158, Şek. 164, 2, Lev. IV, 7; P. Z. Spanos, Untersuchungen über den bei Homer "depas amphikypellon" genannten Gefäßstypus. Ist. Mitt. Beiheft 6. Tübingen 1972, s. 108, III, (AB III).

²⁷ N. Özgüç, Kültepe Kazılarında bulunan Mermer İdol ve Heykelcikler (Marble Idols and Statuettes from the Excavations at Kültepe). Belleten 81 (1957), s. 69, Şek. 28-29.

²⁸ P. Z. Spanos, "depas amphikypellon", s. 69, Lev. 1-4.

g. *Kapaklar*: (Şek. 46-47). Kahverengi ve gri astarlı, perdahlı olan bu kaplar, Alaca Höyük²⁹ kapakları tipindedir. Kenarları dik, üst kısımları düzdür. Üzerlerindeki simetrik iki veya dört tutamakları ip deliklidir.

h. *Vazolar*: (Şek. 48-55). Yuvarlak ağızlı, dışa çekik ağız kenarlı, dik boyunlu, yuvarlak gövdeli, yuvarlak diplidirler (Şek. 55; Lev. IX, 2). Karın üstündeki simetrik tutamakları genellikle ip deliklidir. "g" tipinde incelenen kapaklarla birlikte kullanılmaları olasıdır.

Dışa çekik ağız kenarlı, dik boyunlu, geniş karınlı ve yumurta gövdeli iri vazoların tek kulplu örnekleri de vardır. (Şek. 51-52).

i. *Küpler*: (Lev. XII, 1-2). Mezar veya iri erzak küplerinin yüksekliği genellikle yarım metrenin üstündedir. Küçük kaplara oranla daha kaba hamurludurlar. Kahverengi, gri ve azı kırmızı astarlı, perdahlıdır. İyi pişirilmemişlerdir. Basit ağız kenarları dışa çekik, geniş boyunlu, yumurta gövdeli, düzensiz düz diplidirler. Omuzları üstünde simetrik düğme kulbu olanlar da vardır.

Maşat Höyük'de, Alaca Höyük³⁰ ve Dündartepe³¹'ye oranla kertikli seramiğin sayısı azdır (Lev. XIII, 3). Bunun nedenini kazıların henüz E. T. Çağı şehrinde geniş bir alanı kapsamamasında aramalıdır. Bu tür bezeme daha çok kırmızı astarlı, perdahlı kaplara uygulanmıştır.

Maşat Höyük'de dışı siyah astarlı, parlak perdahlı kapların beyaz boya ile süslediği görülmektedir (Lev. XIII, 1). Bu kapların bir yüzü siyah, diğer yüzü kırmızı astarlı, perdahlı olmaktadır. Paralel çizgi grupları, baklava dilimi ve zigzag motiflerini oluşturan bezemeler ve kapların tekniği Dündartepe'de³² bol örnekler halinde görülen benzerlerinden farklı değildir. Karaoğlan'da³³ olduğu gibi,

²⁹ H. Z. Koşay, T. T. K. tarafından yapılan Alacahöyük Hafriyatı. 1936 daki çalışmalara ve keşiflere ait ilk rapor. T. T. K. Y. V, 2. Ankara 1938, s. 92-93, Nr. 159-160, 168.

³⁰ H. Z. Koşay, T. T. K. tarafından yapılan Alacahöyük Kazısı. 1937-39 daki çalışmalara ve keşiflere ait ilk rapor (Les Fouilles d'Alacahöyük, entreprises par la Société d'Histoire Turque. Rapport préliminaire sur les Travaux en 1937-39. T. T. K. V, 5. Ankara 1951, Lev. 100; Alaca Höyük 1963-67, Lev. LXXII, Al. 57.

³¹ T. Özgüç, III. Türk T. Kongresi, s. 403, Lev. VII, 3.

³² Aynı eser, s. 400.

³³ R. O. Arık, AA (1939), Şek. 9.

Maşat Höyük'de de küçük çanaklardan bazılarının içleri bu türde nakışlandırılmıştır. Bilindiği gibi beyazla nakışlı kaplar kuzeyden güneye inildikçe azalmaktadır.

Maşat Höyük'de Eski Tunç Çağında, çoğunluğu ana kayaya yakın yığıntı içinde, yukarda üzerinde durduğumuz seramikten daha arkaik bir seramik türüne rastlanmıştır. Dışı siyah, içi gri (Şek. 37), içi-dışı kahverengi (Şek. 35), dışı boz, içi siyah (Şek. 36) astarlı, perdahlı olan irice çanaklar veya meyveliklerin omuzları çok keskin-dir. Benzerleri Alaca Höyük³⁴ ve Alishar'da³⁵ bulunmuştur.

Maşat Höyük'de bulunan dışı siyah, içi boz astarlı, parlak perdahlı diğer bir vazocuk Horoztepe³⁶ ve Alishar³⁷'da bulunanlara benzemektedir. Tahsin Özgüç, bu seramiğin Kuzey Anadolu'da daha uzun bir süre kullanıldığını belirtmiştir³⁸. Bilindiği gibi, İç Anadolu'da Geç Kalkolitik olarak adlandırılmış olan bu dönem, Eski Tunç Çağının I. evresi olarak kabul edilmektedir³⁹.

Maşat Höyük'de bunların yanında bulunan gri astarlı, derin çizgi ve noktalarla bezeli bir vazo parçası (Şek. 43) ile boz renkli, derin ve geniş yivlerle nakışlı çanak parçası (Şek. 42) nemliyen düzeltilmişlerdir. Bunlar Büyük Güllücek⁴⁰ ve Alaca Höyük⁴¹ türünde örnekler olup Maşat Höyük'de Geç Kalkolitik Çağın varlığına tanıklık etmektedirler.

Maşat Höyük'de seramiğin dışında, pişmiş topraktan yapılan Eski Tunç Çağı eserleri: 1. Ağırşaklar, 2. Dokuma ağırlıkları, 3. Fırçalar, 4. Küçük hayvan heykelcikleri, 5. Silindir biçimindeki

³⁴ H. Z. Koşay, Alacahöyük 1936, Lev. 122.

³⁵ H. H. von der Osten, OIP XXVIII, Şek. 75, e 1704.

³⁶ T. Özgüç, Horoztepe, s. 34. Şek. 120.

³⁷ H. H. von der Osten. OIP XXVIII, Şek. 67.

³⁸ T. Özgüç, Horoztepe, s. 36.

³⁹ W. Orthmann, Die Keramik der Frühen Bronzezeit aus Inneranatolien. Berlin 1963, s. 16; J. Mellaart, Ancien Cambridge History (1962), s. 7.

⁴⁰ H. Z. Koşay - M. Akok, T. T. K. tarafından yapılan Büyük Güllücek Kazısı. 1947 ve 1949 çalışmaları hakkında ilk rapor (Ausgrabungen von Büyük Güllücek ausgeführt durch die Türkische Historische Gesellschaft. Vorb. über die Arbeiten von 1947 - und 1949. T. T. K. Y. V. 16. Ankara 1957.

⁴¹ Alacahöyük 1936, s. 157 v.d.; Alacahöyük 1940-1948, s. 92 v. d.; Alacahöyük 1963-1967, s. 56.

gövde üstünden yükselen üç ayaktan oluşan kap kaideleri olarak gruplandırılabilir. Yakın benzerlerine, bilinen E. T. Ç. merkezlerinde rastlanan bu eserlerden, şimdilik, yalnız 5. gruptakiler Maşat Höyük'e özgü bir biçimi yansıtmaktadırlar.

B - Madenden yapılmış eserler :

Maşat Höyük'de evlerde ve çoğunlukla mezarlarda açığa çıkarılan maden eserler küpe, bilezik, boncuk ve iğne türünden kişisel süs eşyası niteliğindeki eserlerden oluşmuştur. Hepsi tunçtan yapılmış olan bu eserlerin dışında, şimdilik, silahlara ve kaplara rastlanmamıştır.

a. *İğneler* : Çoğunlukla yuvarlak başlıdır. Mezarlarda bulunmuş olan iki tanesinin gövdesi özel olarak bükülmüştür (Lev. XIV, 1-2; Şek. 61-62). Oymağağaç'ta bulunan iki iğnenin de gövdesi bu şekilde bükülerek mezarlara bırakılmıştır⁴². Bu durum, Eski T. Çağında silah ve kaplara da uygulanan yaygın bir "ölü gömme âdeti"⁴³dir. Maşat Höyük'de bulunan diğer bir iğne (Lev. XIV, 3; Şek. 63) nin başı yivlerle bezelidir. İğne bu haliyle Oymağağaç'da bulunan iğneye⁴⁴ tam benzerlik göstermektedir.

Sistemli kazıların ortaya koyduğu bu paraleller, Oymağağaç mezarlığının durumuna açıklık getirmede yardımcı olacaktır. Maşat Höyük iğnelerinin yuvarlak başları, gövdelerine geçme olarak yerleştirilmiştir.

b. *Küpeler* : M. Ö. III. ve II. Bin yıllarında ölü hediyesi olarak çok kullanılan halka biçimindeki küpeler, yuvarlak kesitli bir telin bükülerek uçlarının üstüste getirilmesiyle oluşturulmuştur.

c. *Bilezikler* : Hem evlerde hem de mezarlarda ele geçmiştir. Ölü hediyesi olarak açığa çıkartılan ikisi, yiv grupları ile bezenmiş, birisi spiral biçiminde şekillendirilmiştir.

d. *Gerdanlık taneleri* : Yukarda, mezarlar bölümünde de belirtildiği gibi, dağ kristali ve fayans hamuru yanında tunçtan yapılmış spiral biçiminde boncuklar da bulunmaktadır.

⁴² AfO 21 (1966), s. 176, Şek. 59 c.

⁴³ T. Özgüç, Horoztepe, s. 25.

⁴⁴ T. Özgüç, Maşat Höyük, s. 95, Şek. 92-94.

C - Kemikten yapılmış eserler :

Maşat Höyük'de Eski Tunç Çağı yapı katlarında, Anadolu'nun diğer Eski Tunç Çağı merkezlerinde de görülen kemikten yapılmış eserlere rastlanmıştır⁴⁵. Bunları: 1. Delgi, 2. Okucu, 3. Geyik boynuzundan çekiçler olarak sınıflandırabiliriz.

Yukarda kısaca üzerinde durduğumuz ilk belirtilere göre şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Maşat Höyük'ün her yönünü kaplamış olan Eski Tunç Çağı dönemi, büyük bir yerleşme yeri olarak karşımıza çıkacaktır. Burada, E. T. Çağının bütün evreleri ile araştırılması, bölgenin bu zaman sürecindeki özelliğinin ortaya çıkmasını ve coğrafya konumu gereği kolayca ilişki kurduğu bölgelerle bağlantısının saptanmasını sağlayacaktır.

İn-situ durumda ele geçmiş olsun veya olmasın, eldeki veriler Maşat Höyük'de Eski Tunç Çağının İç Anadolu'nun Geç Kalkolitik-Eski Tunç Çağı I, Eski Tunç Çağı II ve Eski Tunç Çağı III ün ilk ve Orta evreleri ile çağdaşlığını ortaya koymaktadır.

IV—Buluntuların kataloğu :

*A - Seramik :**a. Fincanlar :*

Mşt. 78/139

y. 5.9, g. 6.3 cm. Boz renkte hamurlu. Kalın cidarlı. Elde yapılmış. Hafif dışa çekik ağız kenarlı. Yuvarlak gövdeli ve dipli. Şerit biçiminde tek kulbu kırık.

B/4 plankare. Batı yamacı çukuru. Ana kaya üstü.

Tokat Müzesinde

Mşt. 78/64 (Lev. VII, 2; Şek. 8)

y. 7.5, g. 8.3 cm. Soluk kırmızı astarlı. Kabaca işlenmiş. Yuvarlak ağızlı, dik boyunlu. Yuvarlak dipli. Oval kesitli kulbu kırık. Omuzunda 4 düğmesi var.

C/6 plankare, E. T. Ç. son yapı katından.

Tokat Müzesinde.

⁴⁵ T. Özgüç, III. T. T. Kongresi, s. 402 ve Not 15.

Mşt. 78/58 (Lev. VII, 1; Şek. 9)

y. 7, g. 9.3 cm. Siyah astarlı, parlak perdahlı. İnce cidarlı. Yuvarlak ağızlı. Boyun zigzag oluşturun nokta dizileri, gövde yiv grupları ile bezenmiş. Şerit kulplu.

Kuzey yamacı, 2. sondaj çukuru

Tokat Müzesinde

Mşt. 78/116 (Şek. 7)

y.2.9, g. 8 cm. Kahverengi astarlı, parlak perdahlı. Boyun girintisi derin.

Keskin omuzu ikişerden üç çıkıntı grubu ile süslü. Şerit kulplu. İçbükey dipli.

H-I plankare, sarayın güney - doğu temelleri altından.

Tokat Müzesinde.

b. *Maşrapalar* :

Mşt. 78/73 (Lev. VII, 3; Şek. 18)

y.7.8, g. 15.7 cm. Açık kırmızı astarlı, isli. Dışa çekik ağız kenarı düz bir yüzey oluşturmuş. Düzensiz yuvarlak dipli. Şerit kulplu.

C/6-7 plankare, ilk yapı katından.

Tokat Müzesinde

Mşt. 78/26 (Şek. 17)

y.11, g.12.9 cm. Kırmızı astarlı. Parlak perdahlı. Dışa çekik ağız kenarlı. Geniş ve kısa boyunlu. Yuvarlak gövdeli. Düzensiz dipli. Tek kulplu.

C/6 plankare.

Tokat Müzesinde

Mşt. 78/60 (Lev. VII, 4; Şek. 16)

y.14.8, g.16.7 cm. Kırmızı astarlı. Parlak perdahlı. Kalın cidarlı. Kısaca dik boyunlu. Yuvarlak gövdeli ve dipli. Şerit kulplu.

B/5 plankare, yangın yığıntısından.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 77/90

y.8.2, g.9.2 cm. Kırmızı astarlı, parlak perdahlı. Dışa çekik ağız kenarlı. Geniş boyunlu. Yuvarlak karınlı. Ufak, düzensiz düz dipli. Ağız kenarı önde hafifçe yükseltilmiş. Tek şerit kulplu. Omuzunda ikişer ikişer düzenlenen üç düğmecik grubu yer almış.

G/8 plankare. Hitit sarayı revak başlangıcı tabanı altından.

Tokat Müzesinde

Mışt. 78/144

y.12.4, g.18 cm. Kahverengi astarlı, perdahlı. Hafif dışa çekik ağız kenarı kalın, yuvarlak gövdesi daha ince cidarlı. Düzensiz dipli. Tek kulbunun karşısında, ağız kenarı üstünde bir sivri düğmesi var.

B/5 plankare.

Tokat Müzesinde

Mışt. 77/128

y.24,5, g.27.7 cm. Kahverengi astarlı, perdahlı. Dışa çekik ağız kenarlı. Kısa geniş boyunlu. Şişkin yuvarlak gövdeli. Yuvarlak dipli.

Ağız kenarını omuza bağlayan tek kulbunun karşısında, ağız kenarı üstünde iki düğmesi var.

C/5 plankare, oda tabanı üstü.

Tokat Müzesinde

c. *Çanaklar* :

Mışt. 77/120

y.5.6, g.15 cm. İçi-dışı kırmızı astarlı, parlak perdahlı. Dışa çekik ağız kenarı düz bir yüzey oluşturmuş. Boyun girintisi derin. Yuvarlak omuzlu. Yuvarlak karınlı. Yuvarlak dipli. Omuzuna düzenli aralıklarla 3 dikey düğme oturtulmuş.

C/5 plankare. Taban üstü.

Tokat Müzesinde

Mışt. 77/121

y.7, g.16.3 cm. İçi dışı kahverengi astarlı. Parlak perdahlı. Mışt. 77/120 nin benzeri. Omuzuna 4 düğme simetrik olarak yerleştirilmiş.

C/5 plankare. Mışt. 77/120 ile beraber bulundu.

Tokat Müzesinde

Mışt. 77/89

y.6.1, g.15.2 cm. İçi dışı kırmızı astarlı. Perdahlı. Kalın cidarlı. Basit ağız kenarlı. Düzensiz düz dipli. Ağır dönen çarkta şekillendirilmiş. Dış yüzeyinde kalın aralıklı yivler oluşmuş.

D/6 plankare.

Tokat Müzesinde

Mşt. 78/76 (Lev. VIII, 3)

y.4.9, g.16.4 cm. Boz renkteki hamuru iyi işlenmiş. İyi pişirilmiş. İçinde ve dışında çark izleri belli. Hafif dışa çekik ağız kenarı düz bir yüzey oluşturmuş. Düz dipli.

D/6 plankare, yanık taban üstünden.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/149 (Lev. VIII, 2)

y.7.3, g.17.6 cm. İçi dışı kırmızı astarlı. Perdahlı. Astarı aşınmış. Basit ve hafif içe çekik ağız kenarlı. Yuvarlak gövdeli. Düzensiz dipli. Keskince omuzlu.

B/5 plankare, çocuk küp mezarı üstünden.

Tokat Müzesinde.

d. *Gaga ağızlı testiler:*

Mşt. 78/140.

y.7.5, g.7.1 cm. Kırmızı astarı çok aşınmış. Gaga ucu düz kesik. Geniş, kısa boyunlu. Yuvarlak gövdeli ve dipli. Ağız kenarını omuza bağlayan tek şerit kulplu.

Batı yamacı sondajı. Anakaya üstünden.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/56

y.8, g.8.7 cm. Kırmızı astarlı. Perdahlı. Geniş boyunlu. Yuvarlak gövdeli ve dipli. Kulp kesiti üçgen biçimli.

B/5 plankare, E. T. Ç. yangını.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/142 (Lev. IX, 2).

y.10.9, g.9.1 cm. Kırmızı astarlı. Parlak perdahlı. Geniş gagasının ucu hafif kavisli.

Geniş boynu oval kesitli. Yuvarlak karınlı. Yuvarlak dipli. Kulpu kesiti oval.

B-C plankare, yanık oda tabanı üstünden.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/143

y.10.8, g.10 cm. Kırmızı astarlı. Parlak perdahlı. Geniş gaga ucu hafif kırık. Şişkin ve keskince karınlı. Yuvarlak dipli.

Mşt. 78/142 nin yanından.

Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/62 (Lev. X, 1)

y.10.9, g.9.5 cm. Kırmızı astarlı, perdahlı. Geniş boyunlu. Yuvarlak gövdeli, yuvarlak dipli.

C/5 plankare. Son yapı katından.
Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/63 (Lev. IX, 3)

y.12.4, g.10.4 cm. Kırmızı astarı çok aşınmış. Küçük gagalı. Uzunca boyunlu. Yuvarlak gövdeli. Yuvarlak dipli. Kulbu kırılmış.

C/5 plankare, son yapı katından.
Tokat Müzesinde.

Mışt. 77/117

y.10.3, g.8.2 cm. Kahverengi astarlı. İyi perdahlı. Kalın cidarlı. Geniş ve dikce gagalı. Kısa ve geniş boyunlu. Yuvarlak karınlı. Yuvarlak dipli.

B/5 plankare.
Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/25 (Lev. IX, 1)

y.11.2, g.9.9 cm. Kırmızı astarlı. Parlak perdahlı. Kısa boynu oval kesitli. Küçük gagalı. Yuvarlak karınlı ve yuvarlak dipli.

H/8 plankareden.
Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/59

y.11.8, g.11.2 cm. Kırmızı astarlı, parlak perdahlı. Geniş boyunlu. Küçük gagalı. Yuvarlak dipli.

C/5 plankare. Son yapı katından.

Mışt. 78/147

y.11.4, g.8.7 cm. Açık kırmızı astarlı. Perdahlı. Kısmen işlenmiş. Geniş gagalı. Uzunca boyunlu. Yuvarlak gövdeli. Yuvarlak dipli. Omuzunda, ikişerden oluşan üç düğme grubu yer almış. Şerit kulplu.

A/4 plankare. Son yapı katından.
Tokat Müzesinde.

Mşt. 77/115 (Lev. IX, 3)

y.13.3, g.10.2 cm. Kahverengi astarı kırmızı alacalı. İşlenmiş. Geniş ve kısa boyunlu. Dik gagalı. Yuvarlak karınlı ve yuvarlak dipli. Kulbu oval kesitli.

B/5 plankare.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/29 (Lev. X, 2)

y.21.7, g.23.2 cm. Kızıl kahverengi astarlı. Çok parlak perdahlı. Perdahlı izleri belirli. Küçük gagalı. Dar ve kısa boyunlu. Yuvarlak omuzlu. Şişkin, yuvarlak gövdeli. Düz dipli.

C/5 plankare.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 77/129

y.22, g.22.7 cm. Kırmızı astarlı. Perdahlı. Küçük gagalı. Dar ve kısa boyunlu. Şişkin, yuvarlak karınlı. Yuvarlak dipli. Kulp kesiti oval.

C/5 plankare. Taban üstünden.

Tokat Müzesinde.

e. *Çaydanlık* :

Mşt. 77/123 (Lev. XI, 4)

y.7.1, g.9 cm. Kahverengi/gri astarlı. Parlak perdahlı. Dıştan hafifçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı. Yuvarlak gövdeli ve yuvarlak dipli. Sepet kulpu ve küçük emziğinin ucu kırık.

B/5 plankare. Oda tabanı üstünden.

Tokat Müzesinde.

g. *Kapaklar* :

Mşt. 78/20 (Şek. 46)

y.2, g.5.3 cm. Gri astarlı, perdahlı. Basit ağız kenarlı. Hafif kavisli üst kısmındaki simetrik iki kulbu ip delikli.

C/5 plankare. Altarlı Hitit yapısının güneyindeki oda tabanı üstünden.

Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/65 (Şek. 47)

y.6.7, g.26.4 cm. Açık kahverengi astarlı. Perdahlı. Üst kısmının kenarlarına simetrik olarak yerleştirilen dört tutamağı ip delikli.

H/8 Plankare, Hitit sarayının güneydoğu temelleri altından. Tokat Müzesinde.

h. *Vazolar :*

Mışt. 78/27 (Lev. IX, 2; Şek. 55)

y.11.2, g.11.7 cm. Koyu gri astarlı. Parlak perdahlı. Basit ağız kenarlı. Kısa ve geniş boyunlu. Yuvarlak gövdeli. Yuvarlak dipli. Karın genişliği üstüne simetrik olarak bağlanan iki tutamağı ip delikli.

C/6 plankare.

Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/148

y.11.5, g.8.5 cm. Kırmızı astarlı. Parlak perdahlı. Kısmen isli. Basit ağız kenarlı. Kısa ve dikçe boyunlu. Geniş karınlı. Yuvarlak dipli. Karın genişliği üstüne simetrik olarak bağlanan iki tutamağı ip delikli.

A/5 plankare.

Tokat Müzesinde.

i. *Küpler :*

Mışt. 78/67 (Lev. XII, 1; Şek. 59)

y.47.8, g.49 cm. Kızılkahverengi astarlı. Perdahlı. Basit ağız kenarlı. Yuvarlak gövdeli. Küçük, düz dipli. Omuzu üzerindeki iki simetrik tutamağı arasına yuvarlak iki düğme; karşılıklı yerleştirilmiş.

B/5 plankare. Altarlı Hitit yapısının güneyindeki E. Tunç ç. oda tabanından (planı).

Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/66 (Lev. XII, 2; Şek. 60)

y.56, 7, g.42.8 cm. Kahverengi astarı siyah alacalı. Parlak perdahlı. Basit ağız kenarı hafif dışa çekik. Dik boyunlu. Yumurta gövdeli. Hafif içbükey dipli.

Güney terası sondajından.

Tokat Müzesinde.

*B - Madenden yapılmış eserler:**a. İğneler:*

Mşt. 78/52 (Lev. XIV, 1; Şek. 62)

u.6.5, k.o.9/0.1 cm. Yuvarlak başlı. Sivri uçlu. Gövdesi istenerek bükülmüş.

Kuzey sondajı No. 2. İkinci küp mezardan.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/53 (Lev. XIV, 2; Şek. 61)

u.7.3, k.1.3 cm. Yuvarlak başlı. Sivri uçlu. Gövdesi bükülmüş.

Kuzey sondajı, No. 2. İkinci küp mezardan.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/54 (Lev. XIV, 3; Şek. 63)

u.9.2, k.1.2 cm. Yuvarlak başlı. Ucu kırık. Başı ve gövdesinin üst kısmı yivli.

Kuzey sondajı, No. 1. Toprak mezardan.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/153

u.11, k.o.8/0.3 cm. Yuvarlak başlı. Sivri uçlu. Gövdesi kıvrılmış.

D/8 plankare, küp mezardan.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/159

u.8.2, k.o.6 cm. Yuvarlak başlı. Sivri uçlu. Gövdesi bükülmüş.

D/8 plankare. Küp mezardan.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/160

u.9.7, g.o.8 3m. Yuvarlak başlı. Sivri uçlu. Gövdesi bükülmüş. Çok oksitli.

D/8 plankare, Mşt. 78/159 la beraber bulundu.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/162,

u.6.6, k.o.7 cm Yuvarlak başlı. Kıvrık gövdeli. Ucu kırık.

D/8, E. T. Ç. yığıntısından.

Tokat Müzesinde.

Mışt. 77/118
u.10.1, 0.3 cm. Yuvarlak başlı. sivri uçlu. Gövdesi hafif
bükülmüş. Boyun 5 sıralı ince yivli bezenmiş. Tam.

Tokat Müzesinde.

Mışt. 77/119
u.8.4, k.o.4 cm. Yuvarlak başlı. Sivri uçlu. Tam.
77/118 yakınından.

Tokat Müzesinde.

b. *Küpeler :*

Mışt. 78/158 a-b

a) ç.1.8, k.o.2; b) ç.1.8, k.o.4 cm. Her ikisi de yuvarlak
kesitli bir telin bükülüp, uçlarının üstüste getirilmesiyle şekillen-
dirilmiş.

D/8 plankarede, Mışt. 78/159, 160, 161, 157 ye beraber bulundu.
Tokat Müzesinde.

c. *Bilezikler :*

Mışt. 78/161

ç.6.1, g.o.5 cm. Yassıca ve enli bir tel üç kez bükülerek spiral
haline dönüştürülmüş. Uçları açık.

D/8 plankare, Mışt. 157, 159-161 le beraber küp mezarda bu-
lundu (kol kemiği üstünde).

Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/50 (Şek. 64, Lev. XIV, 4)

ç.6.1, k.o.4 cm. Kesiti oval bir telden oluşan tam halka.
Üzeri, düzenli üç yiv gurubu ile bezenmiş.

Kuzey sondajı, No. 2. Küp mezarda kol kemiği üzerinde bu-
lundu.

Tokat Müzesinde.

Mışt. 78/51

ç.6, k.o.4 cm. Mışt. 78/50 nin benzeri ve aynı mezarda, aynı
kol kemiği üzerinde bulundu.

Tokat Müzesinde.

Mşt. 78/70

g.7, k.o.4 cm. Yuvarlak kesitli bir telin, düzensiz bükülme-
siyle şekillenmiş. Uçlar birleştirilmemiş.

C-7/6 plankare. E. T. Ç. yığıntısından.

d. *Gerdanlık taneleri:*

Mşt. 78/157, Tümü

Tümünün birleşimi 14 cm. 6 adet spiral biçimli tunç boncuk, 5
tane fayans hamurundan yassı ve yuvarlak boncuk, ayrıca işlenmemiş
dağ kristali ve fayans hamurundan oluşan boncuklarla, fayans ha-
murundan silindir biçimli boncuklar.

D/8 plankare, Mşt. 78/158-161 in yanından, iskeletin boyun
hizasından.

Tokat Müzesinde.